

Τριώδιον Κατανυκτικόν

Ἕνα Πνευματικὸ Ταξίδι
πρὸς τὸ Τέλος τοῦ παλαιοῦ
καὶ τὴν Ἀρχὴ τοῦ Νέου

■ Περίοδος τῆς Ἁγίας καὶ Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς: † Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας

Δύση καὶ Ανατολή*

«Εἶδες τὸν ἀδελφό σου, εἶδες τὸν Θεό σου»

Τὸ παράδοξο τῆς πρώτης αὐτῆς Κυριακῆς τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς, ὅπως καὶ ὅλων τῶν ἄλλων πού θὰ ἀκολουθήσουν μέχρι τὸ Πάσχα, εἶναι ὅτι δὲν εἶναι πραγματικά μία Σαρακοστιανὴ Κυριακή.

Ὀντως, σύμφωνα μὲ τὴν Παράδοση τῆς Ὁρθόδοξης Ἐκκλησίας, οἱ Κυριακές, ἂν θέλουμε νὰ κυριολεκτοῦμε, δὲν ἀποτελοῦν μέρος τῆς Τεσσαρακοστῆς. **Καὶ** γιατί αὐτό; **Διότι**, ἡ Κυριακή, ἥδη ἀπὸ τοὺς πρώτους αἰῶνες τῆς Ἐκκλησίας, θεωρεῖται ὡς ἓνα ἐβδομαδιαῖο Πάσχα· κάθε Κυριακὴ γιορτάζουμε τὴν Ἀνάστασι.

Ὁ Ὁρθρος πού μόλις τελέσαμε, συνδύαζε δύο στοιχεῖα: τὴν Ἀνάστασι καὶ τὸν Θρίαμβο τῆς Ὁρθοδοξίας ἢ τὴν ἀποκατάστασι τῆς προσκυνήσεως τῶν ἁγίων Εἰκόνων, γεγονὸς πού τὸν Θ' αἰῶνα ἦταν κάτι σὰν ἀνάστασι γιὰ τὴν Ἐκκλησία. **Πράγματι** λοιπόν, ἡ Κυριακὴ εἶναι ἡμέρα Ἀναστάσεως, ἀπὸ τὴν ὁποία ἐξαιρεῖται κάθε τι πού θυμίζει πόνο, λύπη ἢ πένθος. **Καὶ** αὐτὸ γιατί; **Διότι** ἡ θεία Λειτουργία δὲν εἶναι μόνο ὑπενθύμιση τοῦ Πάθους τοῦ Χριστοῦ, ἀλλὰ πρωτίστως εἶναι ἀνάμνησι τῆς Ἀναστάσεώς Του.

Στὴν ἀρχαία Λατινικὴ Παράδοσι, ἔβλεπαν τὰ πράγματα λίγο διαφορετικά, γι' αὐτὸ καὶ στὴν Λατινικὴ λειτουργία ὑπάρχουν «Σαρακοστιανές», θὰ λέγαμε, Κυριακές.

● **Πράγματι**, στὴν Δύση, σύμφωνα μὲ μία παράδοσι πού εἶχε βαθιὰ διεισδύσει στὴν νοοτροπία τῶν πιστῶν, θεώρησαν, ὅτι τὸ Μυστήριό τῆς Ἀπολυτρώσεως συνίσταται κυρίως στὴν ὁδύνη καὶ στὸν θάνατο τοῦ Χριστοῦ. **Ἡ** Ἀνάστασι ἔρχεται ὡς μία ἀναγκαία ἀποκατάστασι τῆς

τάξεως τῶν πραγμάτων, δὲν ἀποτελεῖ ὅμως μέρος τοῦ Μυστηρίου τῆς Σωτηρίας. **Θ**εωροῦν, ὅτι ὁ Χριστὸς μᾶς ἐξαγόρασε μὲ τὰ Πάθη καὶ τὸν Θάνατό Του, μὲ αὐτὰ κατεύνασε τὸν Πατέρα Του ποὺ ἦταν ὀργισμένος ἀπὸ τὶς ἁμαρτίες τῶν ἀνθρώπων. **Ἡ** Λύτρωσή μας, κατ' αὐτούς, ὁλοκληρώθηκε τὸ βράδυ τῆς Μεγάλης Παρασκευῆς.

● **Ἐν**ῶ οἱ Ἕλληνες Πατέρες δίνουν ἄλλοῦ τὴν ἔμφαση καὶ ὑπογραμμίζουν τὸ γεγονός, ὅτι Σωτηρία μας καὶ Λύτρωσή μας, εἶναι πρωτίστως ἡ νίκη τοῦ Χριστοῦ ἐπὶ τοῦ πόνου καὶ τοῦ θανάτου. **Τ**ὸ οὐσιῶδες, ὁ πυρήνας τοῦ Μυστηρίου τῆς Σωτηρίας μας, εἶναι ἡ νίκη τῆς Κυριακῆς τοῦ Πάσχα. **Γ**ι' αὐτὸ καὶ κάθε Κυριακὴ ποὺ τελοῦμε τὴν θεία Λειτουργία, στὴν οὐσία γιορτάζουμε τὴν Ἀνάσταση τοῦ Χριστοῦ καὶ μαζὶ τὸ Μυστήριον τῆς δικῆς μας σωτηρίας. **Αὐ**τὸ βέβαια δὲν ἀποκλείει τὴν ἀνάμνηση τοῦ Πάθους καὶ τοῦ Θανάτου τοῦ Χριστοῦ, ὅλα ὅμως φωτίζονται καὶ ὅλα μεταμορφώνονται ἀπὸ τὸ Μυστήριον τῆς Ἀναστάσεως.

Γιὰ τὴν Ὁρθοδοξία, οὔτε τὸ Σάββατο τῆς Μεγάλης Τεσσαρακοστῆς εἶναι ἡμέρα νηστείας. **Εἶ**ναι ἡμέρα εἰδικῶς ἀφιερωμένη, ὅπως ἐξ ἄλλου καὶ ὅλο τὸν χρόνο, στὴν προσευχὴ γιὰ τοὺς κεκοιμημένους. **Δ**ὲν εἶναι ὅμως ἡμέρα νηστείας, ἐπειδὴ, ἤδη ἡ προσευχὴ γιὰ τοὺς κεκοιμημένους μᾶς φέρνει στὸν νοῦ τὸ Μυστήριον τῆς Καθόδου τοῦ Χριστοῦ στὸν Ἄδη, τὴν πρώτη δηλαδὴ φάση τῆς νίκης Του ἐπὶ τοῦ θανάτου. **Π**άντως, **ἡ Κυριακὴ θὰ πρέπει πάντα νὰ ξεχειλίζει ἀπὸ τὴν χαρὰ τῆς Ἀναστάσεως.**

* * *

Σήμερα τιμοῦμε, γιορτάζουμε τὸν Θρίαμβο τῆς Ὁρθοδοξίας, μὲ τὸν ὁποῖο σφραγίστηκε τὸ ὀριστικὸ τέλος τῶν εἰκονομαχικῶν διωγμῶν. **Οἱ** διωγμοὶ αὐτοὶ κράτησαν δύο περίπου αἰῶνες (726-843), καὶ ἀποτελοῦν μία ἀπὸ τὶς ζοφερότερες περιόδους τῆς ἱστορίας τῆς Ἐκκλησίας.

Θὰ λέγαμε, ὅτι ἡ Ἐκκλησία ἔχει διανύσει τρεῖς ἐξαιρετικὰ ὀδυνηρὲς περιόδους.

● **Εἴ**χαμε τοὺς διωγμοὺς τῶν τριῶν πρώτων αἰώνων, τοὺς ὁποίους τερμάτισε ἡ ἄνοδος τοῦ Μεγάλου Κωνσταντίνου στὸν θρόνον τῆς Αυτοκρατορίας. **Τ**ότε ἡ Α' ἐν Νικαίᾳ Οἰκουμενικὴ Σύνοδος ὑπῆρξε ὁ θρίαμβος τῆς Ὁρθοδοξίας, φανέρωσε τὴν μετοχὴ τῆς Ἐκκλησίας στὴν νίκη τοῦ Χριστοῦ, στὴν Ἀνάστασή Του, στὸν θρίαμβό Του ἐπὶ ὅλων τῶν δυνάμεων τοῦ κακοῦ καὶ τοῦ Ἄδη ποὺ ἐπιχείρησαν νὰ συνασπιστοῦν ἐναντίον Της.

● **Μ**ετά, ἦρθαν οἱ εἰκονομάχοι αὐτοκράτορες, οἱ ὁποῖοι ὑπῆρξαν ἐξίσου σκληροὶ μὲ τοὺς εἰδωλολάτρες στὸν τρόπο, μὲ τὸν ὁποῖο ἐδίωξαν τὴν Ἐκκλησία.

● **Κ**αὶ μπορούμε νὰ ποῦμε, ὅτι ἡ ἐποχὴ μας γνώρισε μία τρίτη σκοτεινὴ περίοδο τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας, τὴν περίοδο τῶν διωγμῶν, στοὺς ὁποίους ὑποβλήθηκε ἡ Ἐκκλησία σὲ ὅλες τὶς χῶρες ποὺ ὑποτά-

χθηκαν στὸν ἄθεο κομμουνισμό. **Ἡ** ἐποχή μας ἔδωσε τοὺς περισσότερους ἴσως Μάρτυρες σὲ ὅλη τὴν ἱστορία τῆς Ἐκκλησίας. **Ἡ** φάση αὐτὴ ἔχει τελειώσει σὲ πολλές χώρες—ὄχι παντοῦ δυστυχῶς, ὅπωςδήποτε ὅμως στὴν Ρωσία καὶ στὶς ἀνατολικές χώρες— μὲ μία νέα ἀνοιξή γιὰ τὴν Ἐκκλησία. **Ἐλπίζω,** ὅτι μία μέρα θὰ γιορτάσουμε ἐδῶ ὅλους τοὺς Μάρτυρες τῆς Ρωσίας καὶ τῶν κομμουνιστικῶν χωρῶν, τὸ αἷμα τῶν ὁποίων ἔγινε καὶ πάλι σπόρος πίστεως καὶ ἀνακαίνισης γιὰ τὸν κόσμο.

Ὅλα αὐτά, λοιπόν, μᾶς φέρνει στὸν νοῦ ἡ σημερινὴ Κυριακὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, ἡ Ἑορτὴ τῆς Ἀναστηλώσεως τῶν Ἁγίων Εἰκόνων.

* * *

Τὸ εὐαγγελικὸ Ἀνάγνωσμα ποὺ μόλις διαβάσαμε μᾶς θύμισε τὴν κλήση τῶν πρώτων Μαθητῶν τοῦ Χριστοῦ, καὶ τελείωσε μὲ ἓναν μυστηριώδη λόγο τοῦ Χριστοῦ, ποὺ ἔλεγε ὅτι οἱ Μαθητές Του θὰ δοῦν Ἀγγέλους «ἀναβαίνοντας καὶ καταβαίνοντας ἐπὶ τὸν Υἱὸν τοῦ Ἀνθρώπου» (Ἰω. α' 52). **Ὑ**παινίσσεται βεβαίως ἐδῶ τὴν Κλίμακα τοῦ Ἰακώβ, ἡ ὁποία συνέδεε τὸν οὐρανὸ μὲ τὴν γῆ, καὶ στὴν ὁποία Ἄγγελοι ἀνέβαιναν καὶ κατέβαιναν. **Αὐτὸ** σήμαινε, ὅτι ὁ Ἀναστάς καὶ δοξασμένος Χριστὸς θὰ εἶναι ὁ Ἰδιος ἡ Κλίμακα αὐτὴ τοῦ Ἰακώβ, ὁ σύνδεσμος μεταξὺ οὐρανοῦ καὶ γῆς.

Πράγματι, στὸ Πρόσωπο τοῦ Υἱοῦ τοῦ Θεοῦ, τοῦ Σαρκωθέντος καὶ Ἀναστάντος, μπορεῖ ὁ ἄνθρωπος νὰ συναντήσῃ ὄντως τὸν Θεό, νὰ ἐνωθεῖ μαζί Του· ἡ ἐπικοινωνία μεταξὺ Θεοῦ καὶ ἀνθρώπων ἔχει ἀποκατασταθεῖ. **Καὶ** γι' αὐτὸ ἀκριβῶς μπορούμε νὰ προσκυνοῦμε τὶς ἅγιες Εἰκόνες στὴν Ἐκκλησία, ἐπειδὴ ὁ Θεὸς σαρκώθηκε καὶ μᾶς φανερώθηκε μὲ ἀνθρώπινο πρόσωπο.

Στὴν Παλαιὰ Διαθήκη, ὁ Θεὸς ἦταν ἀόρατος, ἀπερίγραπτος, ἄρρητος. **Ἔ**τσι, ἡ Παλαιὰ Διαθήκη ἀπαγόρευε τὴν προσκύνηση ἀπεικόνιστων τοῦ Θεοῦ, οἱ ὁποῖες θὰ παρέσυραν τὸν ἄνθρωπο στὴν εἰδωλολατρία. **Ἀ**φ' ὅτου, ὅμως, ὁ Θεὸς ἐφανίστηκε ὡς ἄνθρωπος, ἀφ' ὅτου τὸ Πρόσωπο τοῦ Χριστοῦ εἶναι πράγματι τὸ Πρόσωπο τοῦ Θεοῦ ποὺ μᾶς φανερώθηκε γιὰ νὰ μπορέσουμε νὰ ἔρθουμε σὲ κοινωνία μαζί Του—ὅπως εἶπε ὁ Κύριος στὸν Φίλιππο: **«Ὁ** ἐωρακὼς Ἐμὲ ἐώρακε τὸν Πατέρα» (Ἰω. ιδ' 9)— ἔ... τότε λοιπόν, καθίσταται ἐφικτὴ τόσο ἡ ἀπεικόνιση τοῦ Χριστοῦ ὅσο καὶ τῶν Ἁγίων ποὺ εἶναι Μέλη τοῦ Χριστοῦ.

Πρέπει νὰ ἔχουμε βαθιὰ συνειδηση τοῦ γεγονότος, ὅτι οἱ Εἰκόνες στὴν Ἐκκλησία δὲν εἶναι ἀπλῶς καλλιτεχνικὲς ἀναπαραστάσεις τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἁγίων, κάτι μακρινὸ γιὰ μᾶς. **Ἡ** Εἰκόνα εἶναι μία προέκταση, θὰ λέγαμε, τῆς ἀνθρωπότητος τοῦ Χριστοῦ καὶ τοῦ Σώματός Του

πού είναι ὅλοι οἱ Ἅγιοι. **Ἡ** Εἰκόνα δὲν εἶναι μόνο μία πραγματικότητα ἀπεικονιστικῆς, καλλιτεχνικῆς τάξεως, ἀλλὰ κυριολεκτικὰ τὸπος μίας Παρουσίας. **Καθιστᾷ** παρόντα ἀνάμεσά μας, φανερώνει τὸν Χριστὸ ἐν τοῖς Ἀγίοις Αὐτοῦ.

Γι' αὐτό, καὶ ἡ ἱστορία μιᾶς Εἰκόνας, ἡ ἀγιογράφησή της, δὲν εἶναι ἀπλῶς ἓνα καλλιτεχνικὸ ἐγχείρημα, ἀλλὰ μία ἀληθινὴ Διακονία, μία Ἱεροτελεστία. **Δ**ὲν μπορεῖ νὰ ἀγιογραφηθεῖ σωστὰ μία Εἰκόνα χωρὶς προσευχὴ καὶ νηστεία. **Καὶ** ἐπειδὴ ἀκριβῶς μεταφέρει κάτι πού εἶναι θεμελιῶδες στὴν Παράδοση τῆς Ἐκκλησίας, **συμβάλλει** στὸ νὰ **καθιστᾷ παρόντα ἀνάμεσά μας τὸν Χριστό, δημιουργεῖ ζωντανὸ σύνδεσμο μεταξύ ἡμῶν καὶ τοῦ ἀοράτου κόσμου, πού ἔγινε ὁρατὸς διὰ τοῦ Προσώπου τοῦ Χριστοῦ καὶ τῶν Ἀγίων.**

Ἔτσι λοιπὸν ἡ Εἰκόνα εἶναι μία πραγματικὴ κλίμακα, κατὰ μῆκος τῆς ὁποίας Ἄγγελοι ἀνεβαίνουν καὶ κατεβαίνουν, διὰ τῆς ὁποίας δηλαδὴ ἐδραιώνεται βαθὺς σύνδεσμος οἰκειότητας, κοινωνίας μεταξύ ἡμῶν καὶ τοῦ Μυστηρίου τοῦ Θεοῦ.

* * *

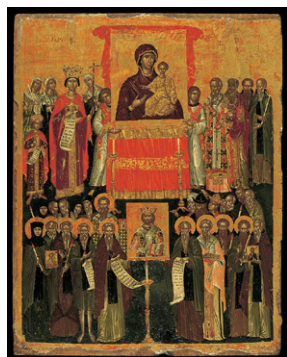
Στὶς Ἐπιστολὲς τοῦ Γέροντος Ἰωσήφ τοῦ Ἡσυχαστοῦ, βρίσκουμε ἓνα κείμενο, πού ἐκ πρώτης ὄψεως μπορεῖ νὰ φανεῖ κάπως ἀπλοϊκὸ, ὅπως καὶ ἀρκετοὶ ἀπὸ τοὺς λόγους τῶν ἀγιορειτῶν Πατέρων τῆς ἐποχῆς μας.

Ἐγγραφε λοιπὸν ὁ Γέρον Ἰωσήφ στὸν παραλήπτη τῆς ἐπιστολῆς: **«Νὰ** ἔχετε μιὰ εἰκόνα τῆς Θεοτόκου, νὰ τὴν ἀσπάζεστε, νὰ τὴν σφίγγετε στὴν ἀγκαλιά σας, νὰ τὴν βλέπετε σὰν τὴν μητέρα σας, νὰ τὴν ἀγκαλιάζετε, ὅπως θὰ ἀγκαλιάζατε τὴν μητέρα σας». **Αὐτὸ** μπορεῖ νὰ φαίνεται ἀφελές, κάθε φορὰ ὅμως πού κάτι μὲ κάνει νὰ σκέπτομαι τὴν δῆθεν ἀφέλεια τῶν ἁγίων αὐτῶν Μοναχῶν, θυμᾶμαι καὶ τὸν λόγο ἐνὸς Γάλλου Μοναχοῦ πού ἔμεινε σὲ μιὰ ὀρθόδοξη χώρα, ἀνάμεσα σὲ Μοναχοὺς καὶ ἀπλοὺς πιστοὺς. **Ὅ**ταν γύρισε, μᾶς ἔλεγε: **«Ἐκεῖ ἔχουν πίστη, ἐμεῖς ἐδῶ ἔχουμε θρησκευτικὲς ἀπόψεις».**

Αὐτὴ ἡ ἀφέλεια στὶς ἐκδηλώσεις τῆς εὐλάβειας, στὴν ἔκφραση τῆς ἀγάπης γιὰ τὸ εἰκονιζόμενο πρόσωπο, εἶναι ἀσφαλῶς σημεῖο αὐτῆς τῆς πίστεως. **Δ**ὲν περιορίζονται στὸ νὰ ἔχουν ἀπλῶς **θρησκευτικὲς ἀπόψεις:** ἔχουν πίστη. **Αὐτὸ** σημαίνει, ὅτι ἡ παιδικὴ τους καρδιὰ τοὺς ἐπιτρέπει νὰ ἔχουν βαθιά, αὐθόρμητη, ἐλεύθερη οἰκειότητα καὶ ἐπικοινωνία μὲ τὸν Θεὸ καὶ τοὺς Ἁγίους Του.

Θυμᾶμαι καὶ μιὰ ἐπίσκεψη πού εἶχαμε κάνει σὲ ἓναν Ἐρημίτη τοῦ Ἀθῶνα. **Μ**ᾶς πῆγε στὸ παρεκκλήσι του καί, περνώντας μπροστὰ ἀπὸ

τὴν Εἰκόνα τοῦ προστάτου Ἀγίου τοῦ ναοῦ, τοῦ Ἀγίου Νείλου τοῦ Μυροβλύτου, ἀπευθύνθηκε στὴν Εἰκόνα σὰν σὲ ζωντανὸ πρόσωπο, λέγοντάς του: **«Παππούλη, σήμερα ἔχουμε ἐπισκέψεις!»**, μέ μία ἀπλότητα καὶ ἀφελότητα πίστεως, ὥστε θεωροῦσε αὐθόρμητα τὴν Εἰκόνα ὡς παρουσία τοῦ Ἀγίου δίπλα του.

Ἄς μὴν μεταχειριζόμαστε τὶς Εἰκόνες ὡς ἕνα ὁποιοδήποτε θρησκευτικὸ ἢ καλλιτεχνικὸ ἀντικείμενο, ἀλλὰ ἄς ἔχουμε συνείδηση τῆς ιερότητάς τῆς Εἰκόνας, τῆς παρουσίας ποὺ τὴν διαποτίζει, κατὰ κάποιον τρόπο, ὥστε νὰ μᾶς κάνει παρόντα τὸν ἀόρατο κόσμον ποὺ ἔγινε ὁρατός.

* * *

Μακάρι μέ τὴν Ἑορτὴ τῶν ἁγίων Εἰκόνων, τὴν Ἑορτὴ αὐτὴ τῆς Ὁρθοδοξίας, νὰ στερεώνεται μέσα μας αὐτὴ ἡ πίστη στὴν παρουσία τοῦ Χριστοῦ στὴν Εἰκόνα, μία «πίστη ποὺ βλέπει». **Μακάρι** ἡ πίστη μας νὰ γίνεи σταθερὴ, ζωντανή, ὅχι μόνο ἐγκεφαλικὴ, νὰ ἐμψυχώνει τὴν ζωὴ μας, τὸ βλέμμα μὲ τὸ ὁποῖο κοιτάζουμε τὸν κόσμον, τοὺς ἀδελφούς μας, διότι, ἂν μπορούμε νὰ βλέπουμε μὲ τὰ μάτια τῆς ἀληθινῆς πίστεως, ὅλα, καὶ τὰ πρόσωπα καὶ τὰ γεγονότα καὶ ἡ φύση εἶναι, κατὰ ἕναν ὁρισμένο τρόπο, εἰκόνες.

Ἀσφαλῶς, βέβαια, δὲν εἶναι εἰκόνες μὲ τὴν κυριολεξία τοῦ ὅρου· ἀλλὰ **ἡ πίστη μας ὀφείλει νὰ μᾶς κάνει νὰ ἀντιλαμβανόμαστε τὴν παρουσία τοῦ Θεοῦ σὲ ὅλα τὰ πράγματα**· ὅλα μποροῦν νὰ μᾶς φέρουν σὲ ἐπικοινωνία μαζί Του, καὶ προπάντων αὐτὲς οἱ «εἰκόνες» ποὺ εἶναι οἱ συνάνθρωποι καὶ ἀδελφοί μας.

Ἦνας ἀπὸ τοὺς Πατέρες τῆς ἐρήμου ἔλεγε: **«Εἶδες τὸν ἀδελφό σου, εἶδες τὸν Θεό σου»**. **Θαυμαστὸς** λόγος, μέ τὸν ὁποῖο ἐκφράζεται ἡ δύναμη, ὁ ζωντανὸς χαρακτήρας τῆς πίστεως ὅλων αὐτῶν τῶν ἁγίων Πατέρων.

Τότε θὰ μπορέσουμε, μετὰ πάντων τῶν Ἀγίων καὶ ἐκείνων ποὺ μαρτύρησαν κατὰ τὴν Εἰκονομαχία καὶ τιμοῦμε σήμερα, νὰ δοξάζουμε τὸν Πατέρα καὶ τὸν Υἱὸ καὶ τὸ Ἅγιον Πνεῦμα, εἰς τοὺς αἰῶνας τῶν αἰώνων.

Ἀμήν!

(*) π. Πλακίδα Deseille, «Μυστικὴ Ἄνοδος», σελ. 113-121, ἐκδόσεις «Ἔαρ», Φεβρου-ἄριος 2022. ● Ἐπιμέλ. ἡμετ.